

Çocuk ve Ergen Odağında Cinsel Haklar Podcast Serisi

Çocuk ve Ergen Odağında Cinsel Haklar #5

Çocuk Hakları Savunuculuğunda Yaklaşım ve Medya

Hazırlayan ve sunan: Nurgül Özz (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Çocuk ve Gençlik Çalışmaları Sorumlusu)

Konuk: Ezgi Koman / Çocuk Hakları Aktivisti

Nurgül Özz: Herkese merhaba. Çocuk ve genç (12-20 yaş) için, 'cinsel haklar' konu olan podcastlerimizin (program veya canlı yayın) 5. bölümü var şimdi, hoş geldiniz. Bu bölümde çocuk hakları aktivisti Ezgi Koman ile çocuk haklarını savunurken kullanılan dil, yaklaşım ve medyanın rolü üzerine konuşacağız. Ezgi hoş geldin.

Çocuk Hakları Aktivisti Ezgi Koman: Merhaba, hoşbulduk.

Nurgül Özz: Nasılsın?

Ezgi Koman: İyiyim, çok teşekkür ederim. Umarım siz de iyisiniz...

Nurgül Özz: Biz de iyiyiz, seninle konuştuğum için çok mutluyum. Podcast serimizin son bölümünde, seni tanıyarak başlayalım istiyorum, hep öyle yapıyoruz. Biz daha çok seni aslında 'Gündem Çocuk Derneği'nden tanıyoruz, biliyoruz. Biraz böyle sen de neler yaptın, neler yapıyorsun, kendi hakkında bahsedebilir misin (anlatabilir misin)?

Ezgi Koman: Evet, 'Gündem Çocuk Derneği'nden söz ettin. Ben 2005 yılında kurulan, çocuk haklarında çalışmalar yürüten "Gündem Çocuk Derneğinin" kurucularından olan bir kişiyim. Bir çocuk hakları merkezimiz vardı ve oranın koordinasyonunu yürütüyordum (yapıyordum). Ama dernek 2016'daki OHAL döneminde bir sabaha karşı yayımlanan KHK ile ne yazık ki kapatıldı. Yine de çocuk hakları çalışmalarına devam ediyorum ben de, diğer arkadaşlarım gibi. Çocuk gelişimciyim, çocuk hakları alanında da daha çok izleme raporlama konusunda birşeyler yapmaya çalışıyorum ama özellikle de "medyada çocuk temsili", "medyada çocuk katılımı", "medyada çocuğun temsili" konularında da çalışmalar yürütmeye çalışıyorum.

Nurgül Özz: Süper, harika, çok teşekkürler. Bizim de aslında bugün seni konuk (misafir) olarak davet etme sebebimiz biraz böyle medya alanındaki o çocuk odaklı yaklaşımın ve medya alanındaki katkıların. Biz bu podcast serisini Mayıs ayından itibaren yapıyoruz. Senden önce dört konukla sohbet ettik. Aslında podcast fikrinin ortaya çıkışı: cinsel istismarla ilgili af yasa tasarısı kapsamında biraz oldu. Bu konuya daha bütünlüklü olarak ve çocukların, ergenlerin cinsel haklarını da aslında konuşabileceğimiz bir perspektifle (bakış açısı/düşünce) nasıl yaklaşabiliriz? Biraz bunun üzerinden şekillenmişti. Kapatırken bu seriyi de aslında bu konuyu, cinsel istismar konusunu da çokça medyada da ele alıyoruz. Mutlaka medya çalışanı olmak gerekmiyor yani, herhangi bir vatandaş olarak da haberlere verdiğimiz tepki, haberleri de bizim hangi yorumlarla paylaştığımız, nasıl yorumlar yazdığımız vs. bunlar da belirleyici oluyor. O yüzden biraz bu konularla ilgili sorular hazırladım senin için. Öncelikle kavramlara dair bir kaç sorum olacak. Biz Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği olarak da kullandığımız kavramlar ve dilin

oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz, hep vurguluyoruz (söylüyoruz) zaten. Sen cinsel istismarı nasıl tanımlıyorsun? Bir de özellikle bu af yasa tasarısını yine düşündüğümüzde, çok farklı kullanılan kavramlar da var. Biz mesela "çocukların evlilik yoluyla istismarı" demeyi tercih ediyoruz. 'Erken/ zorla evlilik'ler daha çok literatürde kullanılan bir kavram (tanım/kelime), senin bunu tanımlarken seçtiğin bir kavram var mı özellikle? Neden bu kavramı tercih ediyorsun, diye sorayım.

Ezgi Koman: Evet aslında bu kavram meselesi çok önemli tabi. Bir mevzuyu, bir meseleyi nasıl tanımladığınız, özellikle hak ihlali ile ilgili, nasıl tanımladığımız çok önemli. Çünkü o tanım aslında hem durumu daha iyi anlamamıza hem de daha iyi anlatmamızı sağlıyor. O anlamda gerçekten de bu hani yeniden kavramsallaştırılması gereken konular olabiliyor. Şimdi bu çocuk evlilikleri meselesi, ben "çocuk evlilikleri" diyorum. Ama bunun ısrarla bir şiddet türü olduğunu biz kendi aramızda, 'Gündem Çocuk'ta da çok tartıştık. Bunun bu şekilde yayınlanması, bu şekilde kullanılması gerektiğini hep düşündük. Çünkü çocuk evliliği bir cinsel şiddet türü aslında. Dolayısı ile bunu ısrarla vurgulamak (söylemek) gerekiyor. Erken yaşta evlilik meselesi çok muallak (belli değil) bir kavram. Özellikle erken konusu, kime göre erken, nerede erken? Dolayısı ile mevzuyu (konuyu) çok iyi tanımlamıyor (anlatmıyor). Zorla evlilik konusunda da, biz her zaman biliyoruz çocuğun zorlandığını. Her şekilde söylüyoruz ama yinede zorunlu evlilikte bazen de çocuklar görünür bir zorlama sonucu evlenmiyorlar. Dolayısı ile zorla evlilik kavramı da doğrudan mevzuyu (konuyu) anlatmıyor. Zorla evlilik kavramı da tam anlatmıyor, çünkü biliyoruz ki; çocuklar her zaman görünür bir zorlamayla, bir zorda kalma durumuyla evlenmiyorlar. Dolayısı ile, biz daha iyi anlaşılması için, bunun bir cinsel şiddet türü olduğunu ısrarla vurguluyoruz (söylüyoruz). Çocuk evlilikleri de aslında sanki böyle ihlal durumunu iyi tanımlıyor gibi geliyor. O yüzden de çocuk evlilikleri olarak kullanıp ama mutlaka bunun bir cinsel şiddet türü olduğunu da vurguluyoruz her konuşmada.

Nurgül Özz: Bir de çok böyle haberlerde ya da paylaşımlarda filan ya da bu konuyla ilgili kampanya metinlerinde; tecavüzcüsü, istismarcısı gibi kavramlarla sıklıkla karşılaştığımız kavramlar. Mesela, "tecavüzcüsüyle evlendirildi", "istismarcısıyla evlendirildi" gibi. Bu kullanım için var mı senin de bir çekincen?

Ezgi Koman: Ya evet, aslında bu kavramı kullanırken haberde ya da diğer anlatımlarda bir faili (suçluyu) tanımlamaya çalışıyorlar. Ama tabii hakikaten (gerçekten) çok tanımlamıyor. Failin (suçlunun) yaptığı fiili (eylem/davranış) tanımlıyor ama sanki orada bir sahiplik de atfediyoruz (veriyoruz). Yani sanki işte herkesin bir tecavüzcüsü, herkesin bir istismarcısı ve hani böyle bir istismarcıyla faille, bu fiile maruz kalan arasında tuhaf bir ilişki kuruyor oluyoruz. Dolayısıyla ile o anlamda hakikaten çok sıkıntılı. Bir anlamda da yeniden o şiddetin ortaya çıkmasını sağlayan ilişkilene biçimini yeniden üreten bir kavram. O anlamda da hakikaten kullanmamak gerektiğini düşünüyorum ben de.

Nurgül Özz: Evet, yani çok minik bir detaymış gibi, çok da önemsizmiş gibi görünüyor belki ama hakikaten de bir iyelik (aitlik) ve bir sahiplenme, bir ilişki beraberinde getirdiği için biz de çok kullanmayı tercih etmiyoruz. Aslında ben kişisel olarak "istismarcı", "tecavüzcü" kavramlarını da çok kullanmayı tercih etmiyorum. Bir çeşit etiketleme yarattığı için; "istismar faili", "tecavüz faili" gibi biraz daha duruma özgü ve tek defalık kullanımlar daha doğru, daha etikmiş gibi hissettiğimden. O yüzden bu farkı böyle minicik söylemekte fayda var diye düşünüyorum. Bence şiddetten hayatta kalan kişi için de daha nötr ve daha sağaltıcı bir kullanım o perspektiften de bakarsak. Peki biraz medya konusunu konuşmaya başlarsak; çocukların medyadaki temsiline dair fikirlerin ne? Deneyimlerin ne? Biraz duymak isterim, medyada yaratılan çocuk algısı (anlam) nasıl, özellikle Türkiye'de. Bu çocuk algısı bizim istismar algımızı etkiliyor mu? Nasıl etkiliyor, etkiliyorsa?

Ezgi Koman: Belki önce şunu söylemek gerekiyor; medyanın çocuğu algılama şekli; toplumun, devletin algılama şeklinden çok farksız değil, bunlardan muaf (ayrı) bir algılama görmüyoruz. Devlet, toplum nasıl algılıyorsa medya da o şekilde, aynı algılıyor. Şimdi genelde baktığımızda biz çocukları toplumda da, devletin bütün mekanizmalarında da, çocuk haklarına böyle bir imza vermiş bir ülkenin mekanizmalarından söz ediyor bile olsak, çocuğu hep korunmasız, güçsüz, masum, üzerinde koruma gereken bir varlık olarak düşünüyoruz. Bir kere bu algı medyada da yer

alıyor. Ama toplumun geneline baktığımızda aslında çocuklar toplumun temel öznelerinden biri olarak da sayılmıyor. Çok görünmezler (farkedilmezler), mesela ihtiyaçlarıyla görünmezler, potansiyelleriyle görünmezler, düşünceleriyle görünmezler, duyulmazlar. Hep böyle görülmeyen, duyulmayan bir grup. Dolayısı ile medyada da bu şekilde. Şimdi medyada baktığımızda temsiline, çok çarpık bir durum söz konusu aslında, nüfusla oranladığımızda. Türkiye'nin aşağı yukarı nüfusunun, %30 civarını çocuk yani 18 yaş altı bireyler oluşturuyor. Ama yapılan araştırmalar gösteriyor ki: medyada yer alma biçimi %3 kadar, yani hakikaten (gerçekten) arasında inanılmaz bir fark var. Bu fark çocuğu böyle özne görmeyen, o sözünü değerli bulmayan bir yaklaşımın sonucu. Hem %3 görünüyor çok az görünüyor, bir de görüldüğünde de çok sorunlu görünüyor. O %3'e baktığınız zaman nasıl görüldüğüne, zayıf, güçsüz, hep korunmaya muhtaç algıyla karşımıza çıkıyor %3'lükte de. Çok nesneleşmiş oluyor, bir kere her zaman; haberin nesnesi. Haberın nesnesi olduğunda da genellikle başına kötü birşeyler geldiğinde biz çocukları medyada görebiliyoruz. Şiddete maruz kaldığında, çok yoksul olduğunda işte bir kamyonun lastiğinin orada uyduğunda gibi. Fakat bunda da şöyle birşey var; mesela her şiddete maruz kalan çocuk medyada yer almıyor, o şiddetin çok hunharca (fazla kötü) olması, insanların tüylerini ürpertmesi - tırnak içerisinde söylüyorum şüphesiz ki - böyle bir özelliğinin olması gerekiyor ancak o zaman çocuklar bir şekilde medyada temsil edilebiliyorlar. Çok az, hakikaten sözüne değer veren işte onunla o hayatın eşit bireyleri olarak görünür olmanı sağlayan medya temsili gerçekten çok az, ne yazık ki (maalesef). Türkiye'deki medya, aslında genel olarak dünyada da bu şekilde çok benzer tabii ki, ama Türkiye'de de ne yazık ki bu şekilde yer bulabiliyorlar eğer yer bulabilirlerse.

Nurgül Özz: Aslında seni dinleyince tabii hemen şeyi fark edebiliyorsun; bir çeşit duyguları harekete geçirme, bir şekilde bir dramatize etme ve o masumiyet üzerinden de aslında bir acıma duygusu uyandırma, romantize etme. Biraz kullanılan bu galiba, o medyanın ticari bir yaklaşımı gibi de bir yandan. O zaman şey de diyebiliriz galiba; yani çocuklar bu kadar korunmasız bu gücü zayıf gösterildiğinde, cinsel istismar algımızı nasıl etkiliyor? Zaten bir şekilde çocuk istismar edilebilir ve çocuk zaten güçsüz zaten zayıf ve istismara açık bir birey olarak da böyle bir algıyı besliyor belki.

Ezgi Koman: Kesinlikle, sözünü ettiğin durum da hakikaten bence bir kere daha vurgulamak için ben de tekrar edebilirim. Gerekten o nesneleştirme de o şekilde, yani bir haberin okunmasını sanki daha da arttırıyor, çocuğun başına gelen kötü olaylar. Çünkü mesela çocuk temizlik, çocuk masumluk bu tür kavramlar atfedildiği için onların başına gelen şeyler daha büyük etki yaratıyor, daha büyük duygular uyandırıyor, daha büyük öfkeler uyandırıyor gibi bir düşünce var. Dolayısı ile medya bunu son derece rahat kullanabiliyor; işte göçmenlik meselesinde de bunu görebiliyorsunuz işte ne bileyim engellilikte de kesinlikle görebiliyorsunuz. Ama işte bunun şiddetin yeniden üretilmesine bir katkısı, bir payı var ne yazık ki. O yüzden zaten, insan hakları konusu, medyada öznelerin, grupların nasıl temsil edildiği ile ilgileniyor. Çünkü bu temsil o algıyı ya pekiştiriyor ya yeniden üretilmesini sağlıyor insan hakları ile ilgili olan grupların. Dolayısı ile çocuğun da bu şekilde temsil edilmesi aslında toplumdaki o algıyı yeniden yeniden pekiştiriyor. İşte bu durumda çocukları daha da şiddete açık hale getirebiliyor, neden? Çünkü biz biliyoruz ki; şiddet nedir, gücün kötüye kullanımı. Şiddet ilişkisi yani şiddetin ortaya çıkması için bir eşitsizlik, bir hiyerarşi, bir tahakküm ilişkisinin olması gerekiyor. İşte bu çocuğu sürekli güçsüz, masum, korunması gereken bir varlık olarak gösterdikçe, o eşitler arası ilişki kurulamıyor. Çünkü eşitler arası ilişki kurulduğunda aslında şiddet ortaya çıkmıyor. Dolayısıyla şiddeti açığa çıkaracak o eşitsizliği, hiyerarşiyi, tahakkümü biz yeniden yeniden üretebiliyoruz medyadaki bu algıyla, dolayısıyla da her bir algı aslında çocukların hayatında yeniden şiddet olarak açığa çıkıyor.

Nurgül Özz: Bunun ardından da şeyi söylemekte fayda var: hem medya çalışanlarına seslenerek belki medya çalışanı veya medya okur-yazarı olarak sorumluluğumuz aslında bu şiddeti yeniden üretmemek olmalı. Bu konudaki paylaşımlarda bir kere daha dönüp kendimize bakmak, sormak (belki burda nesneleştiriyor muyum gerçekten yoksa gerçekten çocuk hakları bağlamında bir söz üretiyor muyum şiddete dikkat çekebilecek diye) herbirimizin sorumluluğu, bunu da hatırlatmış olalım.

Ezgi Koman: Tek birşey daha ekleyebilirim belki bu şiddet meselesinde çok haklısın. Hepimizin çok uyanık olması gerekiyor, kullandığımız kavramla, yaptığımız haberle işte yürüttüğümüz dava sırasında. Mesela cinsel şiddet konusunda çalışan bir sivil toplum örgütünün -mesela geçenlerde ben rastladım- bir dava takibi sırasında; çocuğun yaşadığı şiddeti yeniden yeniden anlatıyordu. Niyetimiz kesin çok iyi, kesin failler (suçlular) cezalandırılsın istiyoruz, çocuklar bir daha bunu yaşmasın istiyoruz ama bunu yaparken çok uyanık olmamız lazım gerçekten. Belki de biz yeniden o şiddetin üretilmesine katkıda bulunuyoruzdur hiç istemeyerek de olsa.

Nurgül Özz: Kesinlikle, bizim de atölyelerde hep kullandığımız bir slogan var: iyi niyetli olmak yeterince iyi değil. Her ne kadar iyi niyetle yapıyor olsak da o şiddeti yeniden üretiyorsak aslında bir şekilde zarar veriyor da olabiliyoruz. O yüzden hakikaten (gerçekten) dediğin gibi uyanık olmak gerekiyor. Peki cinsel istismar konusunda düşünürsek biraz daha, oradaki hak ihlallerinde neler geliyor aklında? Örneğin: özellikle şeyi vurguluyoruz (söylüyoruz) biz. Çocuk fotoğraflarının kullanılmaması, ismine ve özel bilgilerine yer verilmemesi gerek. Yaşanılan olaydaki, haberdeki çocuğun fotoğrafı değil herhangi bir çocuk fotoğrafının, kullanılmaması önerdiğimiz birşey. Bir hak ihlali olarak görüyoruz onu da. Bunun dışında yine ana konumuz olan af yas tasarısı hakkında konuşursak; o dönem af talebinde bulunan mağduriyet sahibi genç kadınların fotoğrafları, videoları paylaşıldı haberlerde, medyada, bunlarla ilgili ne düşünüyorsun? Bu görseller, bu tip videolar, çocukların birer mağdur olarak yine orada onlara yer verilmesi, bu şekilde kullanılması, bunlar konusunda neler söyleyebilirsin, hak ihlalleri ile ilgili?

Ezgi Koman: Haberin hem veriliş şekli hem de sözünü ettiğin şekilde kullanılan görseller açısından hakikaten birçok ihlal gerçekleşebiliyor. Belki şunu da vurgulamak gerekiyor: bu cinsel şiddet meselesi, çocuğa cinsel şiddet meselesi aslında, Türkiye'de medyanın çeşitli tarafları var ya işte yandaş medya, yandaş olmayan medya gibi, aslında herbirinin konuyu ele alışını temelde sorunlu, fakat birbirinden farklı olabiliyor. Bu en önemli şeylerden bir tanesi. İşte daha seküler daha muhalif olan gazeteler cinsel şiddet konusunda eğer bir hak temelli bir bakış açısına (düşünce/fikir) sahip değilse, çocuğu

hak sahibi bir özne olarak görmüyorsa, çok politikleştirip konuyu kendi bağlamının dışında ele alabiliyor. Onun dışında zaten daha böyle muhalif (karşı fikirli) olmayan, hak temelli bir bakışa sahip olamayan medya araçlarında (tv/haber sitesi gibi) ise; konu son derece çarpıtılarak (yanlış şekilde anlatılarak) yer alabiliyor. Dolayısıyla hakikaten genel olarak bir sorun söz konusu istismar haberlerinde. Ama gene de şeyi söylemek lazım: uzunca süredir çocuk hakları alanındayım ve medyada çocukların nasıl temsil edildiğine, gazeteciler, editörler açısından da böyle, özellikle de Bianet'in yaptığı çalışmalarda ben de yer aldım, bir takım ilişkilendirmelerimiz söz konusu gazetecilerle bir araya geldiğimizde. Hem de medyayı takip açısından baktığımızda, evet bir değişiklik var, eskisi gibi artık çocukların isimleri, kimlik bilgileri yayınlanmayabiliyor. Ama şöyle birşey var mesela neden bir çocuğun isiminin yayınlanmaması gerektiğini, neden kimlik bilgilerinin verilmemesi gerektiğini hala gazetecilere, medya çalışanlarına tam iyi aktaramamış (anlatamamış) oluyoruz. Mesela hangi haberde vereceğiz, hangi haberde hiç vermeyeceğiz. Bunu neden yapmalıyız, çocuğa hem saygı hem onu korumak hem de nasıl bir ülkede yaşıyoruz, çocuğu neler, hangi şekilde riske açık hale getiriyoruz? Bu konuda temel bir şeyi benimsemediğimiz (kabul etmediğimiz) için böyle tekil bir takım örnekler çıkabiliyor. İşte çok güvendiğimiz mesela bir web sitesinde bile; cinsel şiddete de maruz kalmış bir çocuğun görüntüleri bile yer bulabiliyor ama o ?? kafalarında karmaşa yaratılabilir. Dolayısıyla evet hem haberin veriliş şekli hem de kullanılan görseller sorun yaratıyor. Yer alma şekli zaten çok hunharca (kötü) ise bu şiddet çok açığa çıkıyor. Veya kapalı bir kurumda 40 çocuk işte şiddet ve cinsel şiddete maruz kaldıysa haber olabiliyor. Sadece tek bir çocuk olduğunda ya da işte bu kadar hunharca (kötü/acımasız) olmasa sanki o kadar da haber değeri yokmuş gibi görünüyor, bu bir sorun. Bazen söz konusu şiddetin yeniden yaşatmak gibi ayrıntılar veriliyor, Burada da gazetecilerle bir araya geldiğimizde şunu söylüyorlar, ama peki nasıl vericem ben bu haberi? Orada gazetecilerin yapması gereken çok net (kesin) bir şey var, şunları düşünmeli; biz neden bu haberi yapıyoruz, bu haberleri yapmamızın sebebi çok okunmak, çok satmak vs. değil, çok tıklanmak değil, bizim haberlerin yapılmasını istememizdeki sebep aslında bu şiddet meselesini bir yerde kesebilmek için, faillerin (suçluların) cezasız kalmaması için. Bu şiddeti üreten tüm mekanizmaların (kurumlar/bölümler/kişiler hepsi) ortaya çıkması, deşifre etmek (kişileri açıklamak) için bu

haberleri yayınlıyoruz. Dolayısıyla orda da yine kafaları karışabiliyor, ayrıntıları veren çok oluyor, bir sürü şiddet vakasında böyle bişeyle karşılaşılıyor.

Nurgül Özz: Ve bazen o ayrıntıları çok pornografik olarak da verebiliyorlar aslında, insanda belli duygular uyandıran baya pornografik detaylarla da karşımıza çıkabiliyor.

Ezgi Koman: Kesinlikle, bazen hakikaten (gerçekten) düşünüyorsunuz; bunu yazan muhabir (haber yapan kişi) nasıl yazabiliyor bunu. Bazen de dava dosyası eline geçiyor mesela oradaki bütün ayrıntıları veriyor, orda da bir süzmesi, bir filtresi yok. O filtrenin işte çocuktan yana olması gerekiyor, bu bir otosansür vs. değil, bu bir sansür değil. Hak temelli bir filtre ve çocuğu korumak, şiddetin yeniden üretilmemesini sağlayacak bir filtre aslına bakarsanız. Dolayısıyla bu konuda ihlal çok sık yaşanabiliyor. Onun dışında sen de söz ettin; görsel (fotoğraf) konusu var, evet doğrudan çocukların görselleri biraz daha azaldı bence. Önceden böyle bantlanırdı (fotoğraflarda göz kısmını siyah kapamak), çocukların yüzleri buzlanırdı vs. Ya bi kere çok ayıp bişey bunlar. Çocuğu korumaya çalışıyoruz ama bir yandan da şunu düşünmeliyiz; bir cinsel şiddet vakasının haberini yaparken, bir çocuğun fotoğrafına ihtiyacınız var mı-yok mu? Yani bu temel soruları kaçıırız ya, o yüzden aslında bunları konuşmak zorundayız. Niçin o çocuğu göstermek zorundayız ki, hiç değiliz aslında. Çocuk algısı ile ilgili bişey. Ne kadar üzgün olduğunu gösterirsen, işte ne kadar küçük olduğunu gösterirsen sanki haber daha çok okunmuş gibi geliyor herhalde, bu yüzden görseller (fotoğraflar) kullanılabilir. Şimdi bir dönem bi temsili görsel konusu var, temsili görsellerin kullanılmasıyla ilgili de her kadar, -hani çocuk görselleri kullanılmasından çok daha iyi olsa bile- fakat o temsillerde de sorun var. İşte böyle bir çocuk görünmüyor, çocuk mu değil mi bir silüet görüyoruz ama, işte kocaman bir el görüyoruz mesela ya da o çocuğun masumluğuna daha da vurgu yapmak için de çocuk oyuncuğu görüyoruz, kırılmış bir bebek vs. gibi. Şimdi bunlar işte o sözünü ettiğimiz algıyı o hani insanların, okuyucuların duygularını kabartacak (artıracak) görseller diye bunlar seçiliyor. Ama bu doğrudan yine çocuğa yansıyor işte, çocuğu yine güçsüz gösteriyor. Evet tabi ki şiddete maruz kalıyorsa bir çocuk; tabi ki çok zarar görmüştür ama sadece bundan ibaret değil, o çocuğun bunu

iyileştirme gücü var, o çocuğun hayatı değiştirme gücü var bir potansiyeli var ve yetişkinlerin işte sorumluluğu bu; o potansiyeli açığa çıkarmak. Siz onu olabildiğince zayıf ve güçsüz, başına kötü bişey geldiği için böyle acınacak birisi, bir varlık olarak gösterirseniz, böyle olduğunu algılıyorsunuz (anlıyorsunuz) demek ki. Oysa biz öyle bakmıyoruz, tabi ki hepimiz şiddete maruz kalabiliriz, tıpkı çocuklar gibi. Ne yazık ki böyle bir dünyada yaşıyoruz, böyle bir zamanda yaşıyoruz ama biz bunu iyileştirebiliriz, birbirimizle dayanışma yapabiliriz, kendimizi yeniden kurabiliriz. Çocuklar için de bence bu geçerli, o yüzden seçilen görseller bu anlamda önemli. Son dönemde şeyler var, bu tabi ki iyi bişey: işte sivil toplum örgütlerinin, kadın hareketinin, çocuk hakları hareketinin oluşturmuş olduğu görseller var. Bir takım sloganların, taleplerin yer aldığı görseller, pankartlar vs. gibi görüntüler. Bunlar tabi ki çok daha iyi, hiç olmazsa isteği de bir şekilde açığa çıkartıyor (gösteriyor). Ama sanırım onda bir de kısıtlılık var. Kısa bir dönem öncesinde, medya çalışanları ile konuştuğumuzda, hakikaten yeni görsel üretilmesi gerektiğini anladık. Medyada kendi içerisinde bir sürü soruna sahip olduğu için, özellikle hak temelli medya açısından, dolayısıyla belki bizlerin, sivil toplum örgütlerinin, çocuk hakları hareketinin, kadın hakları hareketinin, insan hakları hareketinin bu tür görsel üretilip belki de medya çalışanlarıyla paylaşması iyi bir şey olabilir.

Nurgül Özz: Tam bu noktada şeyi söylemek istiyorum ben de: bizim de ekipte medya üzerine çalışan arkadaşlar var. İki yıldır bir görsel arşiv (dosyalamak/saklamak) hazırlığı yapıyorlar. Çünkü medya çalışanları, tamam kullanmayalım bu görselleri ama ne kullanalım o zaman, bir alternatif (başka seçenek) sunun (gösterin) bize, diyorlar. Haklılar ama cinsel şiddet, istismar konusunda görsel (fotoğra) bulmak zor. Onlar böyle hem senin söylediğin gibi; eylemlerden, kadın hareketi, çocuk hareketinin ürettiği görsellerden, fotoğraflardan bir arşiv oluşturdular. Dijital bir ortama 'csgorselarsiv.org' galiba, henüz aktif değil (yok) ama yakında aktif olacak. Böylece o siteye girip ordan görsel indirip kullanmak mümkün olacak. Yakında onu da paylaşırız zaten, onun bilgisini de vermiş olayım. Bu arada baya kafa açıcıydı söylediklerin, şeyi düşündüm ben de; aslında içselleştirmeden yapmak da çok anlamlı değil bir yandan. Medya çalışanı dedin ya içselleştirmede tam ismini kullanmıyor

ama niye kullanmadığının tam olarak farkında değil yani o yüzden çocuğun birey olduğunu, bir nesne olmadığını toplumun önce bir içselleştirmesi (kabul etmesi) gerekiyor. Bütün serüven (yaşanan süreç) orada gibi, hangi meslekte çalışıyor olursak olalım, çocukla hangi rolle ilişkileniyor olursak olalım; önce bir "bireyiz ve eşitiz" i içselleştirmek en önemli şey gibi. Peki senin başka önerin olursa, daha hak temelli bir habercilik yapmak için nasıl şeyler önerebilirsin? Örneğin yine şey geldi aklıma: çocuk görsellerinde de hakikaten hep istismar haberlerinde çocuklar tek başına kullanılıyor. Yani tek bir çocuk görseli görüyorsun, işte yüzünü kapatmış, kendini saklıyor, korkmuş filan. Hayal ediyorum: o çocuğun yanında en azından üç beş kişi görsek, bir dayanışma ağı görsek, ebeveyni olabilir, bakım vereni olabilir, devlet kurumundaki sorumlu kişi olabilir, çocuk korumadan biri olabilir yani, bir dayanışma var burada çocuk yalnız değil ve suç teşkil eden bir olay kapsamında destekleniyor gibi bir görsel bile fark yaratan bişey olurmuş gibi geliyor. Biz sürekli tek başına bir çocuk, görüyoruz. Bu bir yandan ebeveynlerin ya da çocuğun yakınındaki kişilerin istismarları bildirme oranını da düşürüyor, çünkü insanlar korkuyorlar yani, çocuk yalnız kalacak, çocuk çok çaresiz kalacak, kimse desteklemeyecek, yani böyle haberlerde yer alacak gibi bir korku ve endişe de yaratıyor. Böyle bir boyutu da var, belki o kapsamda da ne önerebiliriz? O haberlerin çerçevesine dair varsa bir iki önerin (tavsiye) onlardan da bahsedebilirsin (anlatabilirsin).

Ezgi Koman: Bence senin tavsiyen çok hakikaten (gerçekten) çok önemli. O şiddet zincirini kıracak her türlü olanağı (imkan) biz değerlendirmek zorundayız. Bir tek biz değil işte medyanın da bu anlamda görevi var. Medyanın da burada payına düşen (yapması gereken) bir şeyler var ve bunu yerine getirmeli (yapmalı). Nasıl haberler yapılmalı konusunda ben bir örnek vermek istiyorum: Bianet'e (haber internet sitesi) Umay Aktaş'ın hazırlamış olduğu bir rehber var, benim de böyle küçük bir katkı oldu o rehberde, o rehberde çocuk odaklı habercilik nasıl yapılır diye öneriler söz konusu (var).

Nurgül Özz: Önceki ay yayınlandı değil mi, yakın bir tarihte?

Ezgi Koman: Yakın zamanda, bu yılbaşı gibiydi yanılmıyorsam. Bianet'in sayfasından da bir şekilde erişilebiliyor. Orada cinsel şiddet mağdurlarıyla ilgili veya ikrara maruz kalan (olayı yaşayan) kişi çocuk olduğunda nasıl haberler yapılmalı diye bazı öneriler (tavsiyeler) var. Oradan ben bişeyler söyleyebilirim: mesela çocukları kapsayan cinsel şiddet olaylarını haber yapmak gerekiyor her zaman. Tabiki haber yapalım onları mutlaka ama ilgili yasalar nedir? yasalar yetersiz, bu Türkiye'de ve başka ülkelerde de böyle. Bu durum bu son salgından sonra da ortaya çıktı. Hani gündem o kadar hızlı gidiyor ki, hiç kalıcı bir takım konuları ele alınamıyor. Ama böyle yapmak gerekiyor, o yasalar yeterli mi değil mi? Uygulamada ne tür sorunlar çıkıyor, bunu çocuklarla konuşabilirler mesela eğer çocuklara gerçekten yer vermek istiyorlarsa. Bunu ilgili meslek elemanlarıyla görüşebilirler, bunu hareketten, kadın hakları hareketinden, çocuk hakları hareketinden kişilerle görüşebilirler. Verileri takip etmek önemli bu anlamda, hem devletin verilerini, hem sivil toplum örgütünün hazırlamış olduğu verileri takip etmek. Bu verilerin üzerine ne tür değişiklikler yaşanmış mesela bunlara ilişkin haberler yapmak hakikaten cinsel şiddetle ilgili yapılabilir. Evet davaları izlemek gerekiyor, artış mı var işte düşüş mü var, bunlara bakmak lazım. Davalarla ilgili mutlaka takip yapılması gerekiyor, nasıl sonuçlandı mesela. Biz görüyoruz di mi, ne kadar çok görüyoruz, mesela bir çocuk cinsel şiddete de maruz kalarak yaşamını kaybediyor, herkes öfkeleniyor, twitter'dan, sosyal medyadan çılgınca paylaşımlarda bulunuyor hatta işte ölüm cezasına kadar taleplerde bulunabiliyor. Biliyoruz ki bir süre sona unutuluyor, onun davasını bile kimse hatırlamıyor, çocuğu hatırlamıyor. Ama gazetecilerin burada yapması gereken ne; o davaları takip etmek. Ne oldu sonuçları, gerçekten suçlu çok ceza aldı mı, ailesi neler yaşadı ya da ne tür mekanizmalardan yararlandı kendisini yeniden güçlendirmek için. Diğer çocuklara neler yapıldı bizim bunları görmeye ihtiyacımız var ki bunları hem talep edelim hem hakikaten o çocuk grubu, o çocuğun kendisi ya da yakınları için yapılması gerekenleri bir şekilde yapılabilir hale getirebilelim. Bir çok kişi şiddet yaşadığında, bunu fark etmesi için, bununla ilgili yapabilecekleri konusunda bir takım güçlendirici haberler yapılabilir, uzman görüşlerine yer verilebilir gibi. Yani aslında gazeteciler cinsel şiddeti

mutlaka konu yapabilirler, ama bu sadece korkunç bir olay yaşandığında değil. Tabi ki orda da, yapılması gereken şey çocuğa ve yakınlarına saygı duyacaklar yani hiç bir şekilde onların yeniden incinmesini sağlamayacaklar. Ya bu çok büyük bir sorumluluk yani bu bir lütuf değil, bunu yapmak zorunda bu medya çalışanları. Hiç bir çocuğa zarar vermeyecek, şiddeti yeniden üretmesine yol açmayacak bir dil kullanması lazım, çocuğun bütün kimlik bilgilerini, kişisel bilgilerini tabi ki saklayacak, ebeveynler istediği kadar yer alacak veya yer almayacak, o konularda insan hakları temelinde bir saygı esasının işlemesi gerekiyor.

Nurgül Özz: Sanıyorum cinsel istismar konusunda sen dedin ya; çocuklarla da konuşabilirler, onların da fikirlerini alabilirler. Bu konuda orda hem çocuk katılımının olması üzerinden aklıma geldi, hem de çok konuşmuyoruz aslında çocuk medyası, yani çocukların kendi medyası. Yani baktığımız zaman aslında medya araçlarının tamamı yetişkinlerin elinde ve çocukların kendine ait medya araçlarında pek yok bildiğim kadarıyla. Bu konu Türkiye'de nasıl? Var mı çocukların kendi medya araçları? Ya da dünyada böyle iyi örnekler var mı, olmalı mı? Bu konuda ne düşünüyorsun?

Ezgi Koman: Çocuğun medyada katılımı aslında yine böyle sanki lütufmuş gibi görünüyor ama aslında değil, bu da bir sorumluluk, bu da bir yükümlülük, hatta devletin bunun sağlaması gerekiyor. Neden? Çünkü medya kamusal (devlete bağlı) bir alan ve çocuğun kamusal alanda sesinin duyulması için medyada da yer alması gerekiyor. Bu katılımının tabi ki çeşitli şekilleri var; işte bazen siz, bir yasayla ilgili haber yapıyorken bizzat çocuğa gidip, ilgili yaş grubuna, gerekli gelişimsel özellikleri temel alarak, sorabilirsiniz. Mesela bu bir katılım türü, ya da bir gazete hazırlıyorsunuzdur bir sayfa ayırırsınız çocukların yazabilecekleri bir köşe ayırabilirsiniz. Mesela hiç köşe yazarlığı yapan bir çocuk var mı gazetelerde, yok. Ama mesela bianet bi dönem yapmıştı, aslında hala (devam) çocuk sayfası var. Bütün bunlar yazılı medyada ya da diğer her türlü medyada yapılabilir. Onun dışında da bizzat çocukların her bir sürecini kendilerinin ürettikleri medya örnekleri var, bu da yine medyada çocuk katılımı oluyor demek. Türkiye'de bununla ilgili evet çok iyi örnekler yapıldı, fakat işte çok kalıcı,

sürdürülebilirliği olan örnekler değildi. İşte bazı dergi örnekleri var; çocukların kendi yürüttüleri, yerel yönetimlerin desteklediği, sivil toplum örgütlerinin yaptığı var. Belki hatırlayacaksınız, Açık Radyo'da "Söz Küçüğün" diye bir radyo programı vardı. Çocuklar konuları seçiyordu, görüşmeleri onlar yapıyorlardı. Bir dönem mesela Agos'ta (bir gazete) bir çocuk sayfası yapılmıştı. Başka bizim yaptığımız bir çalışma vardı, adı "Eksi 18" diye çocuk gazetesi, yine çocuklar üretiyorlardı, bütün süreçleri onlar gerçekleştiriyorlardı. Hep böyle küçük tekil örnekler var ama geniş medya kuruluşlarında malesef çocuklara yer verilmiyor. Ama bu çok kolaylıkla yapılabilir bir şey ama bunu yapmaya değerli görmüyorlar tabii. Çok fazla örnekler var, mesela İngiltere'de bir gazete var yılladır çocuklar tarafından yapılıyor. İşte İsveç'te örnekleri var, bir sürü web sitesi var çocuklar tarafından habercilik yapılan. Belki şeyi hatırlayacaksınız şimdi: TRT'de vardı, TRT haber çocuk diye, çocuklar haber yaparlardı, yıllar öncesinde ne kadar da iyi bir şeymiş şimdi bir kez daha anlıyorum. O dönem o çocuklarla çalışma olanağımız da olmuştu ama artık yok ne yazık ki (malesef)

Nurgül Özz: Belki dinleyenler/okuyanlar için de, böyle alanlar/araçlar açmak çocuk katılımını arttıracak ve kendi medya araçlarını üretebilecekler. Okullar benim aklıma geliyor hani olur ya panolar, onlara ait panolar ya da belli etkinlikleri onların organize etmesi istenir. Sanıyorum okullar o anlamda daha olanakları (seçenek/imkan) olan yerler ama medyada da keşke daha fazla çocuklar kullansalar bu araçları. Peki Ezgi zamanımızın sonuna yaklaşırken şunu sormak istiyorum sana: ya bir röportajında özellikle bu pandemi döneminde seninle bir röportaj gerçekleştirilmişti, onu okurken böyle pandemiye atıfla "çocuklar yetişkinlere maruz kalıyor" diye bir cümle kurmuştun. Bu cümle de yaklaşım da benim çok hoşuma gitti okuduğumda, bir sürü şey düşündürdü bana. Hep daha farklı bir perspektifle (düşünceyle) konuşuluyor ya pandemide; aileler çocuklarla eve tıkdıldılar ve çok zor çocuklarla bir arada olmak filan gibi konuşulurken, böyle bir perspektiften bakmak ve aslında çocuklar da yetişkinlere çokça maruz kalıyorlar. Yani o dar alan içerisinde ifadesi bir sürü şey düşündürdü bana, bu noktada şeyi sormak istiyorum: daha kesişimsel hareketlerde yani feminizm, hayvan hakları, militarizm ya böyle kesişimsel hareketleri düşündüğümüzde yani az önce sen de

bahsettin ya aslında şiddeti doğuran genelde bu iktidar ve hiyerarşi ve güç farkının olduğu alanlarda karşımıza çıkıyor dedin, bir çocuk ve yetişkin arasındaki iktidar farkı, güç farkı ya da işte yetişkin otoritesi nerede duruyor bu hareketlerde? Acaba bu yaşlılık konusu yeterince konuşuluyor mu ilişkiler bağlamında (konusunda), yani çocuk hakları ve çocukların maruz kaldıkları (yaşadıkları olaylar), bunu sormak istedim ne düşünüyorsun?

Ezgi Koman: Şunu söylemek lazım; o çocukların evde yetişkinlere maruz kalması meselesi, yine çocuk hakları hareketinden Verda ile Ceren'in hazırladıkları bir rehberdi bu. Sıkıntı, baş etme yolları, onların aslında böyle kullandığı ve tanımladığı bişeydi hakikaten. Ben de çok etkilenmişim, ama gerçekten öyle, bir tek evde de değil, çocuklar da sürekli yetişkinlere maruz kalıyorlar, çok doğru bir tespit. Di mi yani biz nasıl böyle bazen işte hani kadınlar olarak bu erkeklere maruz kalıyoruz, evet yani bir de böyle bişey var çocuklar da yetişkinlere maruz kalıyorlar. Ama çok haklısın bu yaşçılık meselesi bir tek bu dönem, pandemi süresinde aslında gene 65 yaş üstü ile birlikte, çünkü yaşçılık sadece çocuklara yönelik değil aslında bu yani yaşlı olduğu düşünülen, yaş almış kişilerle ilgili de ortaya çıkan bişey. Aslında şöyle bişey bu durum: bir esas (gerçek) var kabulü gerçekleşmiş, erkek olacak, genç olacak ama hani çok da genç olmayacak ama çok da yaşlı da olmayacak. Türkiye açısından baktığımızda Türk olacak, beyaz olacak, sunni olacak gibi, böyle alınan bir esas var. bu gerçeğin dışındaki herkes bir takım ayrımcı, tahakkümcü (baskıcı) muameleye maruz kalıyor (yaşıyor). Çocuklar da o esasın dışında kalıyorlar ve bunun sebeplerinden birisi de yaş. Diyor ki: sen çocuksun, çocukça, az değerli, irrasyonel olarak tanımlamak istediğimizde "çocukça" gibi kavramlar kullanabiliyoruz. Aslında bu bunun yansıması, ne yazık ki böyle bir şey söz konusu. Çok çalışılan bişey değil bu yaşçılık meselesi ama yine Türkiye'de yavaş yavaş çalışılmaya bir şekilde başladı.

Nurgül Özz: Yani bana hep şeyi hatırlatıyor: her birimizin, her zaman hangi harekette yer alırsak alalım, hangi hak mücadelesi alanında yer alırsak alalım, mutlaka sahip olduğumuz bizim kendi gücümüzü ve iktidarımızı hep hep yeniden sorguluyor olmamız gerekiyor aslında. O bağlamda çünkü bazen hareketler bunu

kaçırıyorlar ve çocukları da nesneleştirme, görmeme ya da kendilerinin çocukları üzerindeki hani o gücünü çok sorgulamak istemediklerini düşünüyorum. Benim de herhalde alanda çalışmanın getirdiği böyle küçük öfke şeylerim olduğu için birikmiş. Özellikle bunu dile getirmek ve söylemek istedim. Bu kadar benim sorularım aslında ama sana son olarak eklemek istediğin bişey var mı diye sorayım, özellikle podcast'in konusu da "çocuk ve ergen için cinsel haklar" olduğu için, çocukların cinsel haklarını ya da bedensel söz haklarına dair de vermek istediğin son bir iki mesaj varsa onları söyleyebilirsin ya da başka bişey eklemek istediğin var mı?

Ezgi Koman: Ya belki şunu söylemek isterim, mesela bu sizin yapmış olduğunuz podcast dizisi bu anlamda çok önemli. İhlal var ve çocuk evliliği meselesi tabi ki de bir cinsel şiddet türü. Fakat biz zaman zaman işte bu konuyu konuşurken; öyle yerlerde tıkanabiliyoruz ki, çocukların cinsel özgürlüğünden, bedensel haklarından söz etmediğiniz zaman hakikaten eksik kalabiliyor. O anlamda bu çok kritik bişey. Biz hep çocuğu ihlallerden, işte bu kötü dünyadan, ayrımcılıktan, şiddetten korunması gereken varlıklar olarak görüyoruz. O kadar kötü ki dünya işte zulümler (işkence), yıkımlar var. Haklıyız bu konuda, biz de maruz kalıyoruz dolayısıyla çocuklarında bunlardan en çok etkilenenler olduğunu biliyoruz. Ama bütün buna rağmen bizim hiç unutmamamız gereken şey onların da özgürlükleri var. Cinsel özgürlükleri, bedensel hakları var. 'Benim bedenim benim kararım' ilkesi çocuklar içinde geçerli ve bu da onun ilkesi, burda tabi ki yetişkinleri nereye koyacağız? Hemen mesela bu soru geliyor: ama işte yetişkinler, ya vallahi çok net bir durum var çocuk hakları açısından; yetişkinlerin çocukları üzerinde hakları yok. Çocuklar için yapmaları gereken sorumluluklar, yükümlülükler var. Tabi ki çocukların bedensel özgürlükleri var, cinsel özgürlükleri var ama bu yetişkinlerin onlar üzerinde karar alma hakkını getirmez, sadece onların gelişimsel özelliklerini, ihtiyaçlarına bir takım hakikaten çocuk merkezli koşullara yönlendirmeye yükümlülüğü var. Yetişkinler ancak bunu yapabilir. Ama çok net yani bu karar, bu ilke bizim için de geçerli tıpkı çocuklar gibi yani böyle. Çocuk hakları açısından tartışılmaz yani.

Nurgül Özz: Harika bir bitiriş oldu gerçekten. Hem bu bölümü hem de podcast serisini bitirmek için bence, 'çocuğun bedeni çocuğun kararı' diyerek tamamlayabiliriz, hakikaten çok güzel özetliyor. Çok teşekkürler Ezgi, çok keyifliydi, çok öğreticiydi, dinlemek kafa açıcıydı. Zaman ayırdığın için de teşekkürler, umarım görüşür karşılaşırız tekrar.

Ezgi Koman: Evet ya umarım, ben çok teşekkür ederim, benim için de tekrar birlikte düşünmek güzel oldu sağol.